



# LUND UNIVERSITY

## Mot teologins nollpunkt

### ett omanifest

Arentzen, Thomas

*Published in:*  
Teologia.fi

2023

*Document Version:*  
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

*Citation for published version (APA):*

Arentzen, T. (2023). Mot teologins nollpunkt: ett omanifest. *Teologia.fi*, 2023(3). <https://teologia.fi/2023/12/mot-teologins-nollpunkt-ett-omanifest/#navopen>

*Total number of authors:*  
1

### General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

### Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117  
221 00 Lund  
+46 46-222 00 00

# Teologia.fi

Haku...

Akateemisen teologian näkökulmia ajankohtaisiin tutkimusaiheisiin.

7.12.2023 | THOMAS ARENTZEN | [TEEMA 2023/3: TAIDE](#)

## Mot teologins nollpunkt – ett omanifest



Image by [Tim Hill](#) from [Pixabay](#)

*Det kan väl låta udda, men nu tänkte jag faktiskt rota runt efter teologins nollpunkt. Vad ska du där att göra? kanske du frågar. Och var hittar du den?*

Egentligen kan jag lika gärna svara direkt. För till frågan finns enbart ett enkelt svar: Jag vet inte. Så är det med nollpunkter. Jag är inte ens säker på om jag vet vad en nollpunkt är. Men jag tror att den kan gömma sig mellan barken och veden, kilad in någonstans mellan goddag



*d e n e i t a n e n a n a n e k h e t a n e n a n e n a ...*

Den talande är upplöst i tårar, men också talet löser upp sig. Längtan blandar sig med ånger. När hon kommer ihåg Evas och sina egna synder (gr. *amartia*), börjar stämman stamma ordentligt:

*a t a t a t a n t a n t a t a t a t a a t a n e n a n e k h e n a ...*

Ångern skrumprar med beröringen. Hon rör vid honom. Och i själva mötet med huden stannar hon återigen upp, mitt emellan det egna hjärtat och kyssen (*kardia* och *kataphilo*), mellan uttalandet av dessa – två ord som båda börjar med ka- på grekiska. Hon kan inte annat än att glida in i ett nytt glidande:

*k a i a n a n e n e n e n a n o n e k h e k h e n e i a n e n a ...*

Utspända mellan pulsen och läpparna, som båda omfamnar Kristus, tystnar meningarna; enbart ekon genljuder från tungor, ljudet av det som inte låter sig sägas.

Dessa obegripliga läten beskrivs dock inte som *kakofoni*; de kallas *kalofoni* – skönt ljud. I den kalofoniska kyrkomusiken tangerar kören en nollpunkt, rör sig mot en glipa, ett valv i en spricka, där betydelserna löser upp sig, och det att vara hänförd kommer till uttryck i ett surrande, svirrande, en sorts kvitter.

## **Eko av fröjd**

Ingen vet vem som har skrivit den eller när. Det enda vi kan vara säkra på, är att den inte har författats av en erkänd eller okontroversiell man; då hade vi vetat det. *Akathistoshymnen* är likväl bland den ortodoxa världens mest uppskattade Mariasånger. Den sjöngs vartenda år under fastan, men också vid andra tillfällen – som när jag kom på mig själv med att gnola på heden häromdagen. I strof efter strof drar hymnen de sjungande in i kedjor av fröjd. Det är ängelns ord till Maria som upprepas – "Var

hälsad, du högt benådade!" (Luk 1.28) – men "var hälsad" (*khaire*) på grekiska betyder också "fröjda dig", och just i den här kompositionen utnyttjas dubbelheten tillfullo. Tolv plus en gång genljuder varenda långstrof av dessa ord – "fröjda dig!" "fröjda dig!" "fröjda dig!" ... i en verbal trance, ett cirklande runtom cirklandet – som inte ger ny information utan rör sig runt en punkt som inte riktigt identifieras – fyller sången luften med strömmar av gentagna ljud och vädrar med fröjd.

Eller vi kan tala om det på ett annat sätt: Varje "fröjda dig" inleder en bildrik sats om Gudsmodern. Vildväxande och obeskurta grenar från "fröjda dig"-stammen drar ihop sig till komplexa snår. Nollpunkt? Så kan det i alla fall låta:

*fröjda dig,  
ur dig skiner vår frid*

*fröjda dig,  
i dig skymms all nid*

...

*fröjda dig,  
ditt ljus föddes utsägligt*

*fröjda dig,  
ditt hur fördes inte fram*

...

*fröjda dig,  
gren med ovissneligt skott,*

*fröjda dig,  
ren är din fruktsamma lott.*

*fröjda dig,  
den barmhärtige odlaren odlar du.*

*fröjda dig,  
våra livs planterare planterar du.*

*fröjda dig,  
mylla med nådig bördighet.*

Rik och frodig skjuter metaforiken ut i rankor som växer i varandra, griper om andra gripanden. Det är inga

meningslösa ord, det är inte det, men de har dragit sig samman av andra anledningar än att jag enkelt ska kunna urskilja en entydig mening. Deras hälsning och hänryckta fröjd träffar mig, stannar med mig, även om den riktar sig till Jungfrun; samtidigt klär den avancerade leken – med rim och rytm och assonanser och litterära figurationer – mön från Nasaret i rikt ornamenterade vävnader. Hon är så mycket, så mycket, att hon inte kan skönjas. Icke desto mindre framstår hon själv som det utsägligas källa. Hennes hur kan inte besvaras. *Huret* föder inga svar. *Huret* närmar sig origo.

## Under en rörlig himmel

Vid en annan nollpunkt i en mörk skog sitter en annan gestalt och visslar. När Muminrollet beger sig ut i den gåtfulla vintern, medan alla sover, råkar han se ett ljus i mörkret. Det är vid detta ljus – en snölykta – som Too-ticki sitter och visslar. Sångens refräng handlar om sådant som man inte förstår, säger hon. Till Mumin förklarar hon: "Just nu tänker jag på norrsken. Man vet inte om det finns eller bara syns. Allting är mycket osäkert, och det är just det som lugnar mig."

Jag har tagit fram Tove Janssons gamla klassiker Trollvinter. Too-ticki är verkligen en varelse vid teologins nollpunkt, en som litar på det oförklarliga och känner sig hemma i en värld där norrskenet dansar stilla utan svar. Det lugnar mig.

En annan vinter i historien står en grupp visa män utanför en grotta på marken och tittar in. De har följt ljuset från en stjärna. Grottingången täcks av en dörr. Det är en konstig scen som utspelar sig under den lysande himlen. Men den bysantinska poeten **Romanos Meloden** (ca. 485–560), som själv hade rest till Konstantinopel från den syriska provinsen, föreställer sig att det är så det går till, att stjärntydarna pratar med Maria genom dörren och ber om att få komma in till krubban.

Modern konfererar med sin nyfödde son innan hon släpper in dem. I den bysantinska traditionens mest omtyckta julsång bestämmer sig Jungfrun för att välkomna de visa männen efter att hon först har lyssnat på Jesusbarnets gåtfulla tal:

*”Ta emot ... dem som mottog mig;  
ty jag är i dessa som jag är i din famn;  
jag lämnade inte dig, men kom hit med dem.”*

*Då öppnar hon dörren och tar emot  
de visas församling;  
en dörr öppnar den stängde  
porten som Kristus ensam gick genom;  
en dörr öppnar hon som har öppnats  
men inte alls bestulits kyskhetskatten;  
hon som födde en dörr öppnade en dörr ...*

Alla trösklar representerar en brytpunkt, alla brytpunkt en ny vy. Att träda över en tröskel är att röra sig från ett förr till ett efter, från den öde marken till det hemlighetsfulla evangeliets mörker. Visst är Kristus överallt, visst har han på något sätt funnits i människans kroppar, men att få komma nära hans och hennes kroppar i grottmörkret är något annat. De passerar tröskeln; det tycks som en nollpunkt. Ett ställe där något ses som inte kan förstås.

Medan de visa männen träder in kontemplerar diktaren dörren. Han öppnar liksom en dörr i dörren och låter Modern vara där, som en tröskelvarelse, ett öppnande. Och eftersom både dörr och port är feminina substantiv på grekiska går Moder och dörr och port över i och genom varandra på sätt som inte går att återge på svenska. De är varandras öppnande. Hon som öppnar är själv en port eller en dörr, en som är öppen men ändå inte. En öppning som ej är öppen. Mitt i denna öppnade öppning föder hon en annan dörr, en vi kan läsa som Kristus, han som talade om sig själv som en dörr (Johannesevangeliet 10:9). *Dörr* får betyda så mycket i

den täta lilla strofen – grottans dörr, Modern som dörr, hennes mödom som dörr, kanske dörrarna i den sjungande församlingens kyrka, Sonen som dörr, alla dörrar som slår upp och in i varandra, den som knarrade medan jag läste Mumin. Att förfölja alla betydningstrådar skulle leda ut i det orimliga: de visa männen leds in genom Jungfruns kött till den kroppsliga ingången i krubban. Det går inte. Det är trots allt en sång om sådant som man inte förstår. Språket håller inte det det lovar. Om det någonsin har lovat något. Det säger något annat än det låtsas säga. Det spricker. Språket öppnar en dörr in mot nollpunkten.

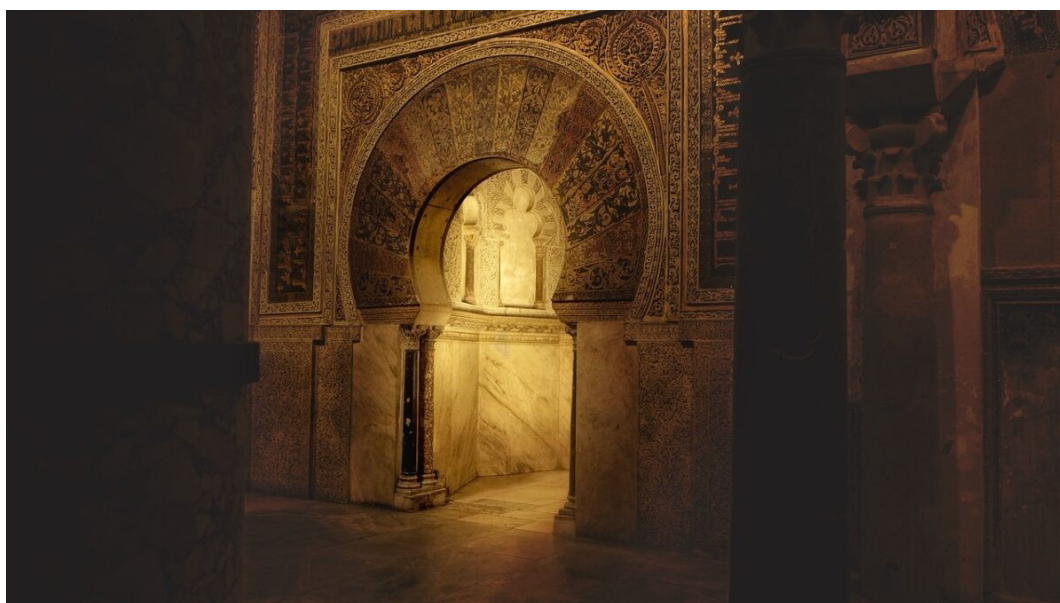


Image by [Pexels](#) from [Pixabay](#)

## Hur som helst

Vi människor vill så gärna att våra ord ska förklara, betyda, upplysa, förtydliga, undervisa. Och teologin förväntas svara på de stora frågorna: Hur kan Guden vara en enda men på samma gång tre personer? Hur kunde ondskan komma in i en värld som skapades av en god Gud? Och hur kan denna Gudens Son lösa människoskapta problem med sitt lidande?

Vid teologins nollpunkt är det tyst kring sådana frågor. Och det är ingen där som försöker svara heller. *Hur* har



satts åt sidan. Bara ett vislande hörs. Vid teologins nollpunkt kollapsar det stora in i det lilla, och vi står där med halm och dörrar och tårar, skott ur myllan, nattens långa blickar, födelse, norrsken, utdraget hår. Vid teologins nollpunkt låter vårt tal som spädbarnens eller djurens tal, eller växternas – eller den envisa nordanvindens medan den susar genom grenarna. Ändå är det något där som berör i sin betydelselösa ringhet. Eller så har det varit för mig. Något känns rätt, även om det varken gestaltar mening eller system eller förnuft.

Det samlar sig i ett hörn – i hörnet som jag har kallat teologins nollpunkt samlar sig allehanda sådant, och de otydliga rösternas kör sjunger obegripliga sånger på ett språk med snavande grammatik. Och det ljuva är inte det delikata sättet på vilket meningar bryter ihop, utan detta hur hur både och ock varde vår.

*Alla översättningar från grekiskan är mina egna. Jag har fokuserat ordlekarna och rimmen och de retoriska effekterna mer än exakt ordagrannhet.*

## **Kirjoittaja**

Thomas Arentzen (f. 1976) är docent i kyrkohistoria från Lunds universitet. Han arbetar som forskare i grekiska vid Uppsala universitet och lektor vid Sankt Ignatios College (EHS) i Stockholm. Både poesi och ekologi tillhör hans intresseområden. Han leder för tillfället forskningsprojektet *Bortom trädgården: En ekokritisk undersökning av tidigbysantinsk kristendom* (finansierad av det svenska Vetenskapsrådet). Bland hans många publikationer ingår *The Virgin in Song: Mary and the Poetry of Romanos the Melodist* (University of Pennsylvania Press, 2017), *Byzantine Tree Life: Christianity and the Arboreal Imagination* (med Virginia Burrus & Glenn Peers, Palgrave Macmillan, 2021) och översättningsutgåvan *Romanos the Melodist: Songs about Women* (Dumbarton Oaks Medieval Library 83, Harvard University Press, utkommer 2024).



## Bibliografi

- Arentzen, Thomas: *The Virgin in Song: Mary and the Poetry of Romanos the Melodist*, University of Pennsylvania Press, 2017.
- Cappella Romana & Alexander Lingas: *Hymns of Kassiani* (CD-häfte med Kassias texter på engelska och Alexander Lingas essä om henne) Cappella Records, 2021.
- Jansson, Tove: *Trollvinter*, Förlaget M, 2017.
- Svenskt patristiskt bibliotek, band I: *Gudstjänst & kyrkoliv* (med Per Beskows översättning av Akathistoshymnen) Artos, 1998.

## Lisää aihepiiristä

7.12.2023 | KATARIINA HUSSO

Ikonimaalarin määritelmiä

7.12.2023 | PAPPISMUNKKI DAMASKINOS (OLKINUORA)  
KSENOFONTOSLAINEN

Pääkirjoitus: Luonnon jäljittelyä vai Jumalan seuraamista  
– vai molempia?

7.12.2023 | HELENA BODIN

## Lek och längtan i Britt G. Hallqvists kristna diktning för barn

7.12.2023 | ØIVIND VARKØY

Musikalisk upplevelse och mer-betydelse – När musiken talar om det gudomliga

7.12.2023 | SERAFIM SEPPÄLÄ

Itäistä teologiaa valkokankaalla

7.12.2023 | LAURA HELLSTEN

Kroppen, konsten och teologin

7.12.2023 | JAKOB DAHLBACKA

Byggnad och berättelse

Monta hyvää syytä opiskella teologiaa! Tutustu tietopakettiimme.  
Teologian opetusta tarjoavat:





UNIVERSITY OF  
EASTERN FINLAND

**Tilaa uutiskirje:**

Sähköpostiosoite

**TILAA**